

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	7Cdo/75/2017
Identifikačné číslo spisu:	8715209822
Dátum vydania rozhodnutia:	25.10.2018
Meno a priezvisko:	Mgr. Dušan Čimo
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2018:8715209822.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Mgr. Dušana Čimu a sudcov JUDr. Ľubora Šeba a JUDr. Kataríny Slováčkovej v spore žalobcov 1/ W. R. a 2/ X. R., oboch trvale bytom vo A. I. XXX a zastúpených splnomocnenkyňou Beňo & partners advokátska kancelária, s.r.o., so sídlom v Poprade, Nám. Sv. Egídia 93, proti žalovanej Wüstenrot poisťovňa, a.s., so sídlom v Bratislave, Karadžičova 17, zastúpenej JUDr. Jaroslavom Čollákom, advokátom v Košiciach, Floriánska 19, o 40.000,- € s príslušenstvom, vedenom na Okresnom súde Poprad pod sp. zn. 17C/340/2015, o dovolaní žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Prešove z 27. októbra 2016 sp. zn. 7Co/81/2016, takto

rozhodol:

Dovolanie z a m i e t a .

Žalovaná je povinná zaplatiť žalobcom náhradu trov dovolacieho konania vo výške určenej súdom prvej inštancie.

Odôvodnenie

1. Žalobou došlou Okresnému súdu Poprad (ďalej tiež len „súd prvej inštancie“ alebo „prvoinstančný súd“) 13. augusta 2015 sa žalobcovia na žalovanej domáhali, aby každému z nich zaplatila (okrem náhrady trov konania) 20.000,- € s úrokom z omeškania 5,05 % ročne od 12. augusta 2015 až do zaplatenia ako náhradu nemajetkovej ujmy, utrpenej usmrtením W. R., nar. X. Q. XXXX (syna žalobcov) 13. augusta 2012 pri dopravnej nehode, spôsobenej vodičom motorového vozidla zmluvne poisteného (podľa zákona č. 381/2001 Z. z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších zmien a doplnení, ďalej len „zodpovednostný zákon“ alebo „ZoPZP“) u žalovanej, vezúceho syna žalobcov ako spolujazdca; pričom v konaní Okresného súdu Bardejov sp. zn. 3T/193/2012 bola 5. marca 2013 schválená dohoda o vine a treste, ktorou bol vodič vozidla (U. B.) uznaný vinným zo spáchania príslušného prečinu. Požiadavky zo žaloby žalobcovia odôvodnili nenapraviteľným zásahom do ich práva na súkromie a rodinný život (stratou syna vo veku 22 rokov), majúc za to, že za takýto

zásah nezodpovedá len jeho priamy pôvodca (vinník dopravnej nehody), ale v zmysle rozsudku Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „SD EÚ“) vo veci C-22/12 tiež povinná zmluvná poisťovňa.

2. Súd prvej inštancie medzitýmnym rozsudkom z 2. februára 2016 č. k. 17C/340/2015-87 určil, že nárok žalobcov na náhradu nemajetkovej ujmy je voči žalovanej dôvodný. Takýto rozsudok odôvodnil právne ust. čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky (ústavného zákona SNR č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov), čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (uverejneného v prílohe oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí ČSFR č. 209/1992 Zb.), §§ 11 a 13, § 420 ods. 1, § 427 ods. 1 a § 853 ods. 1 O. z. (Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. v znení neskorších zmien a doplnení), čl. 3 ods. 1 Smernice Rady (72/166/EHS) a čl. 22 a 36 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/103/ES (tzv. motorové smernice) a § 4 ods. 1, § 4 ods. 2 písm. a/ a § 15 ods. 1 ZoPZP, ako aj poukazmi na viaceré rozhodnutia SD EÚ (vrátane rozsudku zmieňovaného v žalobe ako vec N.). Vecne mal za to, že spornou bola otázka pasívnej legítimácie poisťovne a u tej bolo treba mať za to, že ak pojem škoda pre účely ZoPZP musí (pri jeho eurokonformnom výklade) zahŕňať i nemajetkovú ujmu, musí byť i povinná zmluvná poisťovňa vinníka nehody vedúcej k smrti blízkeho rodinného príslušníka žalobcov pasívne legítimovanou v spore o náhradu takejto ujmy.

3. Krajský súd v Prešove (ďalej tiež len „krajský súd“ alebo „odvolací súd“ a spolu so súdom prvej inštancie tiež len „nižšie súdy“) na odvolanie žalovanej rozsudkom z 27. októbra 2016 sp. zn. 7Co/81/2016 napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil. Potvrdenie rozsudku odôvodnil jeho vecnou správnosťou vrátane potreby plného stotožnenia sa so skutkovými aj právnymi závermi súdu prvej inštancie a poukazu na ne (§ 387 ods. 2 Civilného sporového poriadku - zákona č. 160/2015 Z. z., dnes už i v znení zákona č. 87/2017 Z. z., ďalej tiež len „C. s. p.“). Na zdôraznenie správnosti rozhodnutia potvrdzovaným rozsudkom doplnil, že ak O. z. do rámca pojmu náhrada škody zahŕňa i nemajetkové ujmy predstavované bolestným a sťažením spoločenského uplatnenia poškodeného, niet rozumného dôvodu z takého rámca vylúčiť nemajetkovú ujmu blízkych rodinných príslušníkov osôb, ktoré sa stali obeťami dopravných nehôd, ak navyše práve v prospech takejto interpretácie tuzemskej (slovenskej) vnútroštátnej právnej úpravy hovorí i viacero rozsudkov SD EÚ.

4. Proti takémuto rozsudku odvolacieho súdu podala dovolanie žalovaná, navrhujúc jeho zmenu zamietnutím žaloby (?), resp. zrušenie rozsudkov oboch nižších súdov s vrátením veci súdu prvej inštancie na ďalšie konanie. Dovolanie odôvodnila nesprávnym právnym posúdením veci nižšími súdmi pri vyvodení prípustnosti použitého opravného prostriedku z § 421 ods. 1 písm. a/ C. s. p. Za výraz ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu, od ktorej sa nižšie súdy v prejednávanej veci odchýlili, označila rozsudky sp. zn. 4 Cdo 168/2009, 4 Cdo 139/2011 a 3 Cdo 201/2012. Ustálenie existencie hmotnoprávnej povinnosti na náhradu nemajetkovej ujmy a takto i dostatku pasívnej legítimácie na svojej strane nepovažovala za správne najmä preto, že zo žiadneho ustanovenia slovenského právneho poriadku ani z právne záväzných aktov EÚ nevyplýva existencia povinnosti poisťovne plniť aj náhradu nemajetkovej ujmy pozostalých blízkych osôb po obetiach dopravnej nehody a aj rozsudok SD EÚ vo veci C-22/12 (vec N.) činí nárokovateľnosť náhrady voči poisťovni závislým na tom, či takúto náhradu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné vo veci samej (o aký prípad ale podľa dovolateľky pre užší taxatívny výpočet tzv. čiastkových nárokov krytých poistením v ZoPZP nejde).

5. Žalobcovia navrhli dovolanie zamietnuť, majú za to, že napadnutý rozsudok odvolacieho súdu i ním potvrdený rozsudok súdu prvej inštancie sú správnymi. Dôkazom správnosti riešenia problému zvoleného takýmito súdmi je podľa nich i celý rad rozhodnutí viacerých odvolacích súdov (vrátane toho prešovského), interpretujúcich pojem škoda uvedený v ZoPZP taktiež eurokonformne, teda s vyvodzovaním z takého výkladu i záveru o prítomnosti vecnej (tzv. pasívnej) legítimácie povinnej zmluvnej poisťovne vinníka dopravnej nehody.

6. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej tiež len „najvyšší súd“) ako súd dovolací (§ 35 C. s. p.) po zistení, že dovolanie podala žalovaná ako strana, v ktorej neprospech boli rozhodnutia nižších súdov vydané (§ 424 C. s. p.) a to včas (§ 427 ods. 1 C. s. p.) a za splnenia tiež podmienky zastúpenia takejto

strany sporu v dovolacom konaní advokátom i spísania ním dovolania (§ 429 ods. 1 C. s. p.), bez nariadenia pojednávania (§ 443 C. s. p., časť vety pred bodkočiarkou) preskúmal rozsudok odvolacieho súdu a dospel k záveru, že dovolanie nemožno považovať za opodstatnené.

7. Ešte pred objasnením, prečo bol podľa neho namieste takýto záver a na ozrejmienie vecného rozhodovania dovolacieho súdu v tejto veci sa však žiada uviesť, že v čase začatia dovolacieho konania v tejto veci (30. januára 2017) na rozdiel od iných medzičasom najvyšším súdom prejednaných vecí obdobnej povahy (v ktorých dovolacie konanie skončilo odmietnutím dovolania) bol dôvod usudzovať na dovolaní uvádzaný dôvod jeho prípustnosti podľa § 421 ods. 1 písm. a/ C. s. p., keďže v takomto čase šlo za výraz ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu považovať rozhodnutia najvyššieho súdu označené v dovolaní, nebolo tu ešte neskoršieho rozsudku najvyššieho súdu sp. zn. 6 MCdo 1/2016 z 31. júla 2017, vyslovujúceho právny názor totožný s názorom presadzovaným v prejednávanej veci oboma nižšími súdmi (ktorým bola skoršia ustálená rozhodovacia prax prekonaná) a napokon nemôže byť sporu ani o tom, že odvolací súd v prejednávanej veci sa stotožnením so spôsobom rozhodnutia súdu prvej inštancie od rozhodnutí najvyššieho súdu uvádzaných v dovolaní skutočne odchýlil.

8. Práve rozsudok najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 6 MCdo 1/2016 bol však na zasadnutí občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu konanom 9. októbra 2018 schválený na uverejnenie v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky s nasledovnými právnymi vetami: „Škodou pre účely zákona č. 381/2001 Z. z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších zmien a doplnení je aj nemajetková ujma spočívajúca v zásahu do osobnostných práv pozostalých obete dopravnej nehody spôsobenej prevádzkou motorového vozidla.“ a „V spore o náhradu takejto ujmy je poisťovňa pasívne legitimovaná.“

9. S prihliadnutím k práve uvedenému je preto žiadúce na podporu takéhoto názoru (uplatniteľného aj v tentoraz prejednávanej veci) prakticky len zopakovať to podstatné, čo už najvyšší súd uzavrel vo svojom rozsudku označenom v predchádzajúcich dvoch odsekoch.

10. Už v čase nasledujúcom po rozhodnutiach NS sp. zn. 4 Cdo 168/2009 a 3 Cdo 301/2012 a zároveň predchádzajúcom rozhodovaní rozsudkom sp. zn. 6 MCdo 1/2016 spornú právnu otázku riešil (a tiež vyriešil) Ústavný súd Slovenskej republiky. Ten nielenže už vo viacerých ním dosiaľ posudzovaných veciach odmietol sťažnosti poisťovní, namietajúcich porušenie svojich základných práv rozhodnutiami všeobecných súdov, ustaľujúcimi krytie aj nemajetkovej ujmy pozostalých poistením podľa ZoPZP, ale dokonca v rámci odôvodnenia svojho uznesenia z 11. októbra 2016 sp. zn. III. ÚS 666/2016 uzavrel (citované z uznesenia), že pojem „škoda“ použitý v zákone č. 381/2001 Z. z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla je ústavne konformným spôsobom interpretovateľný extenzívne tak, že zahŕňa aj nemajetkovú (imateriálnu) ujmu podľa ustanovení Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti, s cieľom maximálnej možnej miery rešpektovania cieľov relevantnej újnej regulácie. Tak ako v rozsudku sp. zn. 6 MCdo 1/2016 má najvyšší súd za to, že takýto záver treba mimo akúkoľvek pochybnosť považovať i za obraznú vnútroštátnu bodku v diskusii na témy 1/ krytia nárokov pozostalých po obetiach dopravných nehôd na náhradu nemajetkovej ujmy povinným zmluvným poistením zodpovednosti za škodu a 2/ tzv. pasívnej legitimácie povinných zmluvných poisťovní v konaniach o náhradu nemajetkovej ujmy pred všeobecnými súdmi.

11. Aj pre posúdenie správnosti právneho posúdenia veci, prezentovaného v odôvodneniach napadnutých rozsudkov nižších súdov v prejednávanej veci, bola vo vzťahu k otázke akcentovanej dovolaním dôležitou odpoveď na otázku, či v konaní o náhradu nemajetkovej ujmy za zásah do osobnostných práv, predstavovaných právom na súkromný a rodinný život, spôsobený usmrtením blízkej osoby pri dopravnej nehode, je daná pasívna legitimácia poisťovne vykonávajúcej povinné zmluvné poistenie zodpovednosti za škody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel (v prejednávanej veci vystupujúcej v procesnom postavení jedinej žalovanej).

12. Pre posúdenie otázky pasívnej legítimácie poisťovne je rozhodujúce riešenie otázky, čo treba rozumieť pod pojmom škoda (použitým v ZoPZP). Pre účely tohto zákona treba pojem škoda vykladať extenzívne v tom zmysle, že tento pojem zahŕňa aj nemajetkovú ujmu, ktorej náhrada patrí pozostalým (po blízkej osobe, usmrtenej pri dopravnej nehode v súvislosti s prevádzkou motorového vozidla) z titulu občianskoprávnej zodpovednosti za zásah do osobnostných práv, spočívajúci v zásahu do ich práva na súkromný a rodinný život. Účelom poistenia za škody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel je zmierniť dôsledky škôd, ku ktorým došlo v súvislosti s touto prevádzkou. Aj podľa dôvodovej správy k zodpovednostnému zákonu je usmrtenie pri dopravnej nehode najzávažnejším dôsledkom tejto udalosti. Pokiaľ podľa súdnej praxe usmrtenie pri dopravnej nehode vyvoláva nielen občianskoprávnu zodpovednosť za škodu, ale aj občianskoprávnu zodpovednosť za neoprávnený zásah do osobnostných práv, musí byť aj táto zodpovednosť predmetom poistného krytia.

13. Ak by mal platiť výklad pojmu škoda vychádzajúci z textu ZoPZP (gramatický výklad), resp. výklad vychádzajúci výlučne z ustanovení O. z. o zodpovednosti za škodu, teda ak by náhrada nemajetkovej ujmy pozostalých nemala byť predmetom poistného krytia, prinášalo by to značné majetkové riziko subjektov zodpovedajúcich za takúto nemajetkovú ujmu, ktoré by v individuálnych prípadoch mohlo viesť aj k ich bankrotu. Zároveň by to však mohlo znamenať aj neistotu pozostalých v tom smere, či im prisúdená náhrada bude aj skutočne poskytnutá, resp. riziko, že v prípadoch insolvenzie (platobnej neschopnosti) zodpovedného subjektu táto nebude vymožitelná. Neprijateľnosť týchto dôsledkov vyžaduje extenzívnu interpretáciu pojmu škoda pre účely ZoPZP tak, že doň patrí aj náhrada nemajetkovej ujmy za zásah do osobnostných práv pozostalých a teda že aj táto náhrada je predmetom poistného krytia. Pri výklade a aplikácii právnych predpisov totiž nemožno opomínať ich účel a zmysel, pričom platí, že súd nie je absolútne viazaný doslovným znením zákona, ale sa od neho smie (a dokonca musí) odchýliť, ak to vyžaduje účel zákona, história jeho vzniku, systematická súvislosť a pod.

14. Rozširujúci výklad pojmu škoda pre účely zodpovednostného zákona je pritom aj ústavne konformným, pretože zmierňuje, resp. odstraňuje disproporciu medzi zákonným úrazovým poistením, t. j. poistením pri pracovných úrazoch, a povinným zmluvným poistením zodpovednosti za škody spôsobené prevádzkou motorového vozidla. Ak totiž dôjde pri dopravnej nehode k úmrtiu zamestnanca, ustanovenie § 94 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (v znení neskorších zmien a doplnení) zakladá pozostalým, ktorými sú manžel alebo manželka a nezaopatrené dieťa, nárok na jednorazové odškodnenie vo výške 730-násobku denného vymeriavacieho základu, najviac však vo výške 46.485,40 EUR (u manžela alebo manželky). Toto odškodnenie, i keď je limitované, nie je nič iné ako náhrada nemajetkovej ujmy, poskytovaná z úrazového poistenia. Niet žiadneho rozumného dôvodu, pre ktorý by náhrada nemajetkovej ujmy pozostalých pri usmrtení ich blízkeho ako zamestnanca pri dopravnej nehode mala byť predmetom poistného krytia (aj keď podľa iného zákona), zatiaľ čo v prípadoch, ak by nešlo o zamestnanca, by to tak byť nemalo.

15. Pri výklade pojmu škoda pre účely ZoPZP treba vychádzať z chápania tohto pojmu v komunitárnom práve. Zodpovednostný zákon bol totiž výsledkom transpozície smerníc Európskej únie, ktoré boli nahradené t. č. platnou Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2009/103/ES zo 16. septembra 2009 o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel a o kontrole plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti. Táto smernica síce nedefinuje pojem škoda, ale z jej textu je zrejmé, že pod týmto pojmom rozumie osobnú ujmu a škodu na majetku, resp. používa slovné spojenie utrpenie „ujmy alebo škody“, či používa termíny „akákoľvek ujma alebo škoda“ alebo „akákoľvek škoda“. Komunitárne právo chápe škodu ako majetkovú aj nemajetkovú ujmu, resp. za ujmu považuje škodu majetkovú aj nemajetkovú (tu por. napr. rozsudok SD EÚ zo 6. mája 2010 vo veci C-63/09 Axel Walz proti Clickair SA).

16. Napokon bez významu tu podľa dovolacieho súdu nemôže byť ani to, že k správne chápaniu pojmu škoda aj súvislosti zodpovednosti za ňu v komunitárnom práve nemožno dospieť izolovane od základov, na ktorých bolo komunitárne právo budované, teda na jednej strane od právnych poriadkov tých členských štátov Európskej únie, ktorých demokratické fungovanie nebolo (na rozdiel od situácie v

dnešných tzv. postsocialistických štátoch) prerušené, na druhej strane potom aj od tých historických prameňov práva na území dnešnej Slovenskej republiky (niekdajšieho Československa), o ktorých demokratickom pôvode (charaktere) nevznikol dôvod pochybovať.

17. Pri nazeraní na problém aj z tohto uhla pohľadu potom nemožno nevidieť to, že slovenský Občiansky zákonník (zákon prijatý ešte v prostredí unitárnej Československej socialistickej republiky v roku 1964) je napriek jeho početným novelizáciám (vrátane tých po roku 1989) stále predpisom majúcim pôvod v dobe neslobody (tu pre prípad záujmu por. zákon č. 480/1991 Zb.). Podstatnejšie tu však je, že základom úpravy občianskeho práva tzv. prvej republiky (Československej republiky v rokoch 1918 - 1938) sa stal dodnes v Rakúsku platný Všeobecný občiansky zákonník z roku 1811 (cisársky patent č. 946), medzi pojmami škoda a ujma nerozlišujúci (v tejto súv. por. najmä Komentár k Obecnému zákonníku občanskému, František Rouček - Jaromír Sedláček, CODEX Bohemia 1998, V. díl, § 1293, str. 672) a takýto nedostatok rozlišovania sa týkal i niekdajšieho uhorského práva, platného v rovnakom čase na Slovensku (tu por. najmä výklad o ujme utrpenej na osobnom záujme, resp. nemateriálnej škode v publikácii Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, Doc. Dr. Vladimír Fajnor a Dr. Adolf Záturecký, HEURÉKA 1998, str. 363).

18. Okrem uvedeného vyššie však už súčasťou spoločne budovaného právneho poriadku Československej republiky po roku 1918 sa stal o. i. aj zákon č. 81/1935 Sb. z. a n. o jazde motorovými vozidlami, ktorý (v rámci oddielu VIII. nazvaného Zodpovednosť za škody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel) ustanovil zodpovednosť (prevádzkovateľa a vodiča) za škodu aj vtedy, „ak bol niekto na tele alebo na zdraví poškodený alebo usmrtený“ (§ 45 ods. 1 zákona) i následok neúčinnosti akýchkoľvek dohovorov, ktorými by sa na ujmu poškodeného vylúčili alebo obmedzili predpisy o povinnej zodpovednosti (§ 55 zákona). Prvé z takýchto ustanovení evidentne nešlo chápať inak, než ako zahrnutie do pojmu škoda spôsobená prevádzkou motorového vozidla i dnešnej náhrady nemajetkovej ujmy pozostalých po obeti dopravnej nehody (keďže usmrtenie znamená a vždy znamenalo zánik právnej subjektivity primárne poškodeného a takto i možnosti uplatňovania akejkoľvek náhrady ním samotným - čo neplatí a ani nemôže platiť o pozostalých). Druhé sa síce týkalo len vylúčenia prípadných dohovorov medzi škodcom a poškodeným na ujmu druhej z takých osôb, popri ňom tu však bola už v roku 1935 (v rámci oddielu IX. zákona, nazvaného Zaistenie nárokov tretích osôb na náhradu škôd spôsobených prevádzkou motorových vozidiel) taktiež uzákonená povinnosť držiteľa registrovaného motorového vozidla poistiť sa proti následkom zodpovednosti u niektorej z komerčných poisťovní (§ 56 ods. 1 zákona). Takéto poistenie sa čo do rozsahu muselo týkať celého rozsahu pojmu škoda podľa takéhoto zákona, teda i dnešnej nemajetkovej ujmy pozostalých.

19. Žalovanej preto nešlo prisvedčiť v tom, že napadnuté rozsudky nižších súdov sú rozhodnutiami spočívajúcimi na nesprávnom právnom posúdení veci.

20. Dovolací súd vedený týmito úvahami preto prípustné, avšak nedôvodné dovolanie podľa § 448 C. s. p. zamietol.

21. V dovolacom konaní skončenom zamietnutím dovolania boli plne úspešnými žalobcovia úspešní i pred nižšími súdmi, ktorým vzniklo tiež právo na náhradu trov tohto konania (§ 255 ods. 1 a § 438 ods. 1 C. s. p.). Dovolací súd preto v súlade s dnes platnou úpravou rozhodovania o trovách a časťou svojej judikatúry objasňujúcou rámce pojmu „nárok“ (v tejto súv. por. napr. uznesenie z 23. marca 2017 sp. zn. 6 Cdo 222/2016) rozhodol len o povinnosti žalovanej na náhradu s tým, že otázka výšky trov, resp. v tomto konkrétnom prípade aj platobného miesta náhrady bude riešená samostatným uznesením vyššieho súdneho úradníka súdu prvej inštancie (§ 262 ods. 1 a 2 C. s. p.).

22. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.